

ELLI H.
RADINGER

DE WIJSHEID VAN
WOLVEN

Hoe ze denken, leidinggeven
en voor elkaar zorgen:
wat de wolf ons kan leren over mens zijn

*Je investeert je grootste kwaliteiten in de liefde voor je familie,
want zij is de maatstaf voor je stabiliteit en bepaalt je loyaliteit.*

(HANIEL LONG)

VAN JE FAMILIE MOET JE HET HEBBEN

**Zorg goed voor degenen
die aan je zijn toevertrouwd**

De wolven lagen opgerold in de sneeuw. Ze leken op een kruis van grijze stenen. Heel af en toe kon je een oor of een poot licht zien trillen. Een slanke wolvin rekte zich uit en ging op haar zij liggen. Over de hele lengte van haar onderbuik liep een zilverkleurige streep door haar donkergrijze vacht. De andere wolven hadden een donkere vacht op de rug en roestkleurige vlekken op de borst. Een paar meter verderop lagen de wolvenouders met de rug tegen elkaar aan gedrukt te rusten. Om ze heen lagen her en der de tweejarige wolven en jaarlingen (eenjarige wolven) te dutten, uitgeput van de vele achtervolgings- en vangspelletjes en het stoeien met hun broers en zussen.

Een paar jonkies werden het eerst wakker. Ze stootten elkaar aan en sprongen boven op de kleintjes die nog sliepen. Even leken ze op een groepje overmoedige tieners. Toen schudden ze zich, en keken ze om zich heen. Een jaarling stooft er als eerste vandoor en sprong over de doezelende volwassen wolven heen, gevolgd door de andere jonge wolven. De kleinste gleed uit en glibberde tegen

zijn vader aan, die opsprong en tegen hem gromde. Junior rolde onmiddellijk op zijn rug en jankte, waarop zijn vader hem over de snuit likte. Nu kwam de hele boefjesbende terughollen. Ze sprongen tegen de leiderwolf op, rolden met hem door de sneeuw en raceten weer weg. Daar werden de andere, volwassen familieleden wakker van.

De jonge wolven renden op de roedelleiders af en overlaadden ze met kussen, likjes en tedere beetjes. Ze sprongen over de grote wolven heen, liepen opzettelijk tegen ze aan en maakten er één reusachtige kluwen van, zodat het moeilijk uit te maken was waar de ene wolf begon en de andere eindigde. Vol liefde klemden ze hun kaken zachtjes rond de snuit van hun broers en zussen. Ze draaiden om elkaar heen, schurkten tegen elkaar aan en gaven elkaar kleine tikjes met hun poten. Ze scharrelden gezamenlijk onder boomstronken, dartelden over stenen en doken onder struikgewas door dat in de weg stond. Overal fonkelende ogen en als propellers kwispelende staarten. De grootste enthousiastelingen stortten zich met één sprong midden in het gedrang, gewoon om erbij te zijn. Een demonstratie van pure levensvreugde.

Een ervan klauterde een heuvel op, gevolgd door zijn jongere broertjes. Ze keken elkaar aan, om vervolgens met een gezamenlijke snoeksprong over de rand te duiken en van de sneeuwelling af te glijden. Glibberend en draaiend om hun eigen as, met achterlating van een wolk stuifsnieuw. Toen ze beneden waren, zagen ze eruit als sneeuwwolven.

Ten slotte verhief een roedellid zijn stem. Andere vielen in. Ze kwamen bijna allemaal overeind en huilden op de meest uiteenlopende toonhoogtes. Sommige zongen, andere gilden opgewonden, twee hieven liggend hun kop op en huilden mee. Het gezang ging spiraalsgewijs omhoog als een crescendo en eindigde in een overweldigende finale.

De eerste wolven renden ervandoor. Een paar jonge wolven speelden nog een vangspel. Maar toen kwam de hele familiegroep in beweging en liep netjes op een rij achter elkaar over de heuvelrug.

Weinig natuurtaferelen zijn zo hartverwarmend om naar te kijken als het doen en laten van een wolvenfamilie.¹ De grommende schepsels met blikkerende tanden die we in films te zien krijgen, vormen een grote tegenstelling met echte, in het wild levende wolven, waarvan het gedrag wordt gekenmerkt door harmonie en een speelse, liefdevolle omgang met elkaar. De welpen zijn de geliefde, met zorg en bescherming omringde schat van de roedel en worden navenant behandeld. Niet alleen de ouders, maar de hele familie-groep zorgt voor ze; van tantes en ooms tot oudere broers en zussen, en dat op een manier die je niet anders dan onbaatzuchtig kunt noemen. Ook oude en gewonde familieleden worden van eten voorzien en nooit in de steek gelaten. Elk roedellid kent zijn plaats en weet wie de beslissingen neemt. Door vaste interacties en rituelen tonen ze elkaar keer op keer hun wederzijdse respect en genegenheid. Sterke familiebanden zijn in de wildernis een belangrijke vorm van bescherming, die helpt om te overleven.

Het sociale systeem van wolvenroedels is de focus van veel wetenschappelijk onderzoek geweest, zowel door biologen als psychologen, die vinden dat de mens veel over zichzelf kan leren als hij wolven gadeslaat. Om hun sociale gedrag beter te begrijpen, hebben gedragspsychologen de wolven in twee aparte basiskaraktertypes ingedeeld.

Type A is de dappere durfal. Hij is het energieke, extraverte type. Hij wil per se zijn zin doordrijven. Situaties die nieuw voor hem zijn en die hij niet onder controle kan houden door zijn normale gedrag gaan zijn krachten al gauw te boven. Na een mislukking heeft hij vrij lang rust nodig. Zulke wolven- (en menselijke) persoonlijkheden zijn normaal gesproken opgewekt en enorm actief –

1 Een wolvenroedel bestaat meestal uit een ouderpaar en hun nakomelingen (jongen van de eerste en tweede generatie), plus een enkele keer ooms en tantes. Het gaat dus in biologische zin om een familie. Soms komt het voor dat onbekende nieuwkomers in de roedel worden opgenomen. In het moderne veldonderzoek verwijzen de begrippen 'roedel' en 'wolvenfamilie' naar hetzelfde. Een roedel is een wolvenfamilie en omgekeerd.

althans, zolang ze alles op een manier kunnen regelen die binnen hun capaciteiten valt. Zo niet, dan raken ze van slag en roepen om hulp.

Het B-type is heel anders. Zijn fundamentele levenshouding is waardige terughoudendheid. Dit soort introverte karakters wachten eerst kalmpjes af wat er gaat gebeuren, maar passen zich vervolgens wél beter aan.

Een wolvenfamilie bestaat in principe uit een verzameling van deze persoonlijkheidstypen. De twee leiderdieren, de ouders, bestaan bijna altijd uit een combinatie van een A- en B-type, die elkaar wederzijds aanvullen. Dat betekent overigens niet dat het A-type altijd de mannetjeswolf en het B-type altijd het vrouwtje is.

Ook bij ons mensen bestaan deze verschillende karaktertypen. Heb je je al stiekem afgevraagd waar je zelf bij hoort? Ben je het extraverte A-type, dan moet je leren om jezelf in bepaalde situaties te beheersen en niet al te impulsief te handelen. Als terughoudend, verlegen B-type heb je soms het probleem dat je te langzaam tot actie overgaat; je reageert niet snel genoeg overeenkomstig het motto: wie te laat komt, wordt door het leven gestraft.

Natuurlijk bestaan er tussen deze twee persoonlijkheidstypen nog alle mogelijke varianten en mengtypen. Ik reken mezelf tot de milde vorm van het B-type met lichte A-trekjes.

Deze kennis heeft mij persoonlijk ook in menselijke relaties verder geholpen met het inzicht: hij is nu eenmaal A of B en kan niet anders. De critici van de A-B-indeling vinden weliswaar dat deze basiskarakters te allen tijde kunnen veranderen. Maar toch. Mijn ervaring is dat onze hoogsteigen basispersoonlijkheid, ondanks geworstel om ertegenin te gaan, uiteindelijk altijd weer de kop opsteekt. Om kort te gaan: we kunnen de ware aard van het beestje – onszelf – op de lange termijn niet veranderen.

Evenals individuele wolven hebben ook wolvenfamilies een bepaald soort groeps Persoonlijkheid. Zo drukken bijvoorbeeld autoritaire, bazige leiderdieren of vervelende, chagrijnige enkelingen een stempel op sommige roedels. Vandaar dat de verschillende

karakters die bij elkaar komen de ene roedel duidelijk vriendelijker maken, zoals de Druid-wolven,² en de andere roedel serieuzer en gevreesder, zoals de Mollie-wolven.

Een Druid-jaarling (type A) steekt nonchalant de weg over zonder zich iets van de auto's aan te trekken.

Bij de Lamar-wolven in Yellowstone tref je beide persoonlijkheidstypen in overvloed aan. Dat wordt wel heel duidelijk als ze een weg, compleet met toeristen en auto's, oversteken. De A-typen doen dit onafhankelijk, zonder aarzelen en zelfbewust. Ze vervolgen lijnrecht hun eigen weg, vaak zonder om te kijken naar de menselijke

2 De wolvenroedels in Yellowstone zijn over het algemeen genoemd naar de leefgebieden waar ze oorspronkelijk vandaan komen. De Druid-wolven leefden aan de voet van de berg Druid Peak. Uitzonderingen hierop zijn de Leopold-roedel, die vernoemd is naar natuurbeschermers Aldo Leopold, en de Mollie-roedel. De Mollies zijn onder andere vanwege hun kracht en forse lichaamsbouw vernoemd naar Mollie Beattie, de grootste pleitbezorgster van het opnieuw huisvesten van de wolven in het National Park. Mollie Beattie overleed kort na de terugkeer van de wolven aan kanker.

weggebruikers. De B-typen daarentegen zijn alleen in een uiterst noodgeval bereid om over de weg te lopen.

Ik herinner me een voorval in mei 2011. Een volwassen, heel voorzichtige B-wolf probeerde vertwijfeld de weg over te steken, maar durfde het vanwege de vele toeristen niet aan. Hij wilde liever wachten tot het donker werd en zocht een verstoppiek. Helaas kwam hij zodoende te dicht bij een coyotenest. De coyote-ouders schoten tevoorschijn en vielen hem aan. De wolf was toch al van slag door de tweevoeters en werd nu ook nog gek gemaakt door het gehuil van zijn kleine verre familieleden, die hem achternazaten en in zijn achterwerk beten. Hij rende als een speer naar de weg, dwars door de groep mensen heen. Waarschijnlijk was dit voor hem het minste van twee kwaden.

Sinds 2012 zijn wolven in de vs geen beschermd diersoort meer en wordt ook in de grensgebieden van het Yellowstone-park op ze gejaagd. In het National Park blijven ze beschermd. Maar wolven houden zich niet aan grenzen. Ze lopen het park uit en belanden voor de geweerlopen van de jagers. Ik vraag me af of B-types onder deze omstandigheden net als de zojuist beschreven bangerik betere overlevingskansen hebben. De dappere durfals zijn dan misschien geneigd de wereld te veroveren, maar de stille, verlegen types overleven.

Bij zoogdieren zijn de machtsstructuren al van tevoren door het familiesysteem bepaald. Ouders beslissen over hun kinderen; oudere broers en zussen over de jongere. Dat betekent dat een rangorde niet door strijd of politiek tot stand komt, of – zoals bij hondenbezitters – wie op de bank mag en wie niet. Ouders hoeven niet te bewijzen dat ze de touwtjes in handen hebben. Het is gewoon zo. Zij beslissen op grond van hun ervaring over het belang en de veiligheid van de groep, omdat ze het beste willen voor iedereen.

Bij de wolven draait alles om familie. De familie is hun basis, hun veiligheid en stabiele factor en het doel van hun bestaan. Ze zijn zelfs bereid hun leven ervoor op te offeren. In april 2013 stond

ik met andere ‘wolvenspotters’ op een heuvel in de Lamar Valley om een blik op het geboortehol van de Lamar-wolvin te werpen. Het was vijf dagen na de geboorte van de welpen. Plotseling zag ik zestien wolven van de Mollie-roedel het bos in lopen waar het hol zich bevond. Ik vreesde het ergste. Vervolgens kwamen er zeventien wolven terug uit het bos, de Lamar-leidwolvin een heel eind voor de anderen uit. Ze rende voor haar leven. Een paar dagen eerder had ze vier welpen ter wereld gebracht, en ze was verzwakt. De Mollies haalden haar snel in, en ik hield mijn adem in. De wolvin rende in de richting van een steile rots. Ze zou al gauw tot stilstand moeten komen en zich moeten teweerstellen tegen haar achtervolgers, die haar met gemak konden doden. Ook haar hulpeloze baby’s zouden sterven. Óf de Mollies zouden ze afmaken in het geboortehol óf ze zouden verhongeren.

Maar we hadden de overlevingsdrang van de wolvin onderschat. Ze racete naar de weg, waar toeristen stonden. Deze wolvin was gewend aan mensen. Ze stak de weg over, stond stil en keek achterom naar de Mollies, die niet verder durfden.

Al had de leidwolvin zichzelf nu in veiligheid gebracht, voor haar familie was het gevaar nog niet geweken. Tussen haar en haar baby’s stonden de aanvallers, die alleen maar rechtsomkeert hoefden te maken naar het hol om de welpen te doden.

Op dat moment doemde een van de tweejarige dochters van de Lamar-leidwolvin op vlak naast de Mollies, die haar onmiddellijk aanvielen. De dochter rende naar het oosten, weg van het hol en de welpen, met de Mollies op haar hielen. De jonge wolvin was een van de snelsten van haar roedel en kende elke steen en struik binnen haar territorium. Ze kon makkelijk ontkomen.

In verwarring gebracht renden de Mollies een paar keer heen en weer, waarna ze terugliepen naar hun eigen territorium. Ze lieten zich dat jaar niet meer in het Lamar-holengebied zien. Zodra de aanvallers verdwenen waren, keerde de leidwolvin naar haar welpen terug. Een paar weken later zag ik haar met haar kroost gezond en wel rondlopen.

De familie verandert alles. Daarvoor zijn we bereid dingen op te geven en offers te brengen.

Hoewel 'de familie' al ontelbare keren is doodverklaard, heeft het gezins- en familieleven ook bij ons mensen zijn tijd nog lang niet gehad. De familie blijft in zwang. Onder het begrip familie valt overigens niet alleen het klassieke huwelijk. Ook patchworkfamilies horen erbij, evenals alleenstaande ouders en een verbintenis tussen partners van hetzelfde geslacht. Hoe jachtiger en complexer de wereld 'daarbuiten' wordt, hoe meer we naar familie en oude waarden zoals een goede omgang met elkaar, oprechtheid, vertrouwen en trouw verlangen. De confrontatie met de te veeleisende realiteit waarin we leven, leidt ertoe dat we onze toevlucht nemen tot een vertrouwde, afgebakende wereld. De moraal van de onstuitige jaren zestig waarin we ons tegen het establishment met zijn traditionele levensstijlen afzetten, heeft plaatsgemaakt voor de moraal van de jaren vijftig. Opeens zijn een heleboel mensen weer gelukkig met een kastenwand en een volkstuintje, en hebben ze er geen moeite mee om voor brave burger door te gaan.

Wolven zijn brave burgers bij uitstek. Ze leven naar de waarden waarnaar wij verlangen. Ze geven elkaar door hun talloze gezamenlijke rituelen vastigheid, betrouwbaarheid en geborgenheid.

Rituelen vormen een belangrijk onderdeel van het wolvenleven. Ze versterken hun onderlinge relaties. Voorbeelden zijn het ritueel van de roedel die wakker wordt, zoals ik dat aan het begin van dit hoofdstuk heb beschreven, de begroeting van de leiderdieren wanneer ze terugkomen van de jacht en het gemeenschappelijk huilen.

Net als voor wolven zijn familierituelen ook voor mensen onmisbaar. Het samenzijn is belangrijk voor de gemeenschappelijke oriëntatie en versterkt het gevoel van verbondenheid. Hoe belangrijk rituelen voor het dagelijks leven zijn, merken we pas als ze wegvallen.

Rituelen zoals die vroeger bestonden – de zondagse kerkgang gevolgd door gezamenlijk middageten met aansluitend bezoek aan oma – vinden in moderne families nog maar zelden plaats. Als het

ons één keer per dag zou lukken het hele gezin rond de tafel te krijgen voor een maaltijd, zou dat al veel waard zijn.

Ikzelf probeer in het hectische leven van alledag ten minste één dag per week vrij te houden voor familie of vrienden. De gezamenlijke ervaring bevordert het saamhorigheidsgevoel, versterkt de identiteit van het individu en daarmee ook het basisvertrouwen dat jouw groep je niet zal laten vallen. Het is belangrijk om familierituelen consequent vol te houden. Kinderen zijn doorgaans enthousiast over dit soort rituelen, omdat zo'n vaste routine hun dagelijks leven structureert. Regelmatig samen eten bijvoorbeeld, is een goede gelegenheid om de banden tussen ouders en kinderen te versterken.

Ook wolvenjongen hebben veel te leren over het leven. Dat doen ze door naar hun ouders te kijken en te imiteren wat zij voordoen. Al mogen ze bijna alles, toch moeten ook voor kleine wolfjes af en toe grenzen worden gesteld.

Laat in het voorjaar observeerde ik een wolvenfamilie, die door de Lamar Valley in Yellowstone trok. Een jonge wolf treuzelde zo dat hij achteropraakte. In plaats van bij zijn roedel te blijven, ontdekte hij steeds weer iets boeiends om bij stil te staan en aan te snuffelen. Zijn familie wachtte een paar keer op hem tot hij ze had ingehaald. Maar op een gegeven moment was het afgelopen. De wolven liepen verder en lieten de kleine dromer achter. Toen hij merkte dat hij de aansluiting kwijt was, raakte hij in paniek en begon lang en aanhoudend te huilen om ze terug te roepen. Dat had vroeger altijd gewerkt, maar deze keer was het vergeefs. Pas aan het einde van de dag kwam de wolvenfamilie de zichtbaar opgeluchte dreumes ophalen. Die had zijn lesje geleerd en bleef voortaan bij de groep.

Zo werkt opvoeden volgens de wolvenmethode. De jonge wolf wordt niets verboden; hij mag zijn eigen ervaringen opdoen en zo leren dat elke actie en elk gedrag consequenties heeft. Wolfenouders houden hun kroost in een milde spagaat tussen toegeeflijkheid

én goed gedoseerde inperking van hun zelfontplooiingsmogelijkheden. Ze houden het gezellig én stellen grenzen.

De opvoedingsmethode van wolven verschilt in één opzicht van die van veel mensenouders: wolvenouders zijn eensgezind en zo treden ze naar buiten toe ook op. De kleine wolfjes hebben niet de kans hun ouders tegen elkaar uit te spelen in de geest van: als papa het niet goedvindt, ga ik gewoon naar mama. Inzake opvoedingsvraagstukken trekt de hele familie, inclusief ooms en tantes, één lijn. Eensgezind brengen ze de kleintjes discipline bij. Dus als bijvoorbeeld een jaarling een welp tot de orde roept of 'straft' omdat de kleine doerak hem te veel op de zenuwen werkt, bemoeien de volwassen wolven zich daar niet mee.

Wolvenwelpen hebben evenals mensenkinderen ouders nodig die ze een leidraad geven. Rolmodellen naar wie ze zich kunnen richten en die – zo nodig – ook een keer duidelijke grenzen stellen.

Een welp controleert of er misschien toch nog meer eten aan komt.

Tijdens de opvoeding ontfermt de hele familie zich over de kleintjes. Terwijl de welpen nog in het hol gezoegd worden, brengen de vader en de oudere broers en zussen de moeder eten. Later zorgen

alle familieleden voor het kleine grut door vooraf verteerd vlees naar het hol te brengen en het daar ietwat moeizaam uit te spugen, zodat de baby's zich er tegoed aan kunnen doen.

Wolvenvaders zijn compleet verslingerd aan hun kinderen. Ook de imposante leiderwolf van de Druid-roedel was een enthousiaste vader. Hij bekommerde zich niet alleen liefdevol om zijn eigen kids, maar adopteerde zelfs een paar van zijn kleinkinderen nadat een van zijn dochters na een korte scharrel met een vreemde wolf drachtig in de schoot van haar familie was teruggekeerd. Een van de favoriete bezigheden van de roedelleider was met de welpen spelen en worstelen. Het leukste vond hij om net te doen alsof hij ging verliezen. Hij liet toe dat een van de kleine wolfjes hem besprong en in zijn vel beet. Vervolgen rolde hij op zijn rug terwijl de hummel triomfantelijk kwispelstaartend boven op hem stond.

Het vermogen om te doen alsof, in dit geval te faken dat je verslagen bent, laat zien dat het dier begrijpt hoe zijn gedrag door anderen wordt waargenomen. Het is een teken van intelligentie. En ja, de kleine ukken wisten wel degelijk dat de 'onderwerping' alleen maar gespeeld was, maar zo konden ze ervaren hoe het voelt om iets te overwinnen dat zoveel groter was dan zijzelf. Dit optimisme en zelfvertrouwen hebben wolven elke dag van hun leven als jager nodig.

Toch zijn ook wolvenouders niet perfect. Behalve blijdschap, liefde, enthousiasme en plezier, kunnen ook zij af en toe humeurig zijn en ergernis, frustratie, woede en ongeduld tonen. Die emoties wisselen elkaar veelvuldig af; het is vergelijkbaar met ons mensen wanneer we 's morgens met het verkeerde been uit bed zijn gestapt. Maar al gedragen wolvenouders zich ongeduldig in sommige situaties, dat verandert niets aan de fundamentele vertrouwensband tussen de familieleden.

Ook de jaarlingen in een wolvenfamilie zorgen liefdevol voor hun jongere broertjes en zusjes. Hun rol is onvervangbaar en helpt de familie te overleven. Mocht het een keer voorkomen dat een

nest welpen niet overleeft, dan mist de roedel deze broers en zussen het jaar daarop als helpers bij de opvoeding van de nieuwe baby's.

Ooit mocht ik getuige zijn van een bijzonder moment van liefde tussen broer en zus. Het was in de lente, toen de smeltende sneeuw de riviertjes in woeste stromen had veranderd. Het is de periode dat de wolvenfamilie uit het holengebied naar het jachtgebied verhuist, de zogeheten rendez-vous-zone. Om daar te komen moeten ze rivieren oversteken. De volwassen dieren zwemmen voorop en laten de kleintjes zien hoe het moet. Ze huilen hun kids vanaf de andere oever toe en moedigen ze aan om de ouderen te volgen. Ik zag dat een welp het niet aandurfde en jammerend op het strandje heen en weer liep. Steeds opnieuw stak hij een poot in het water, om zich vervolgens verslagen af te wenden. Ten slotte zwom zijn zus naar hem terug, nam een boomtak die op de oever lag in haar bek en leidde de welp af met een spelletje stoktrekken. Toen lokte ze hem met de tak het water in en hielp hem zo naar de overkant.

In een wolvenfamilie is elk individueel lid belangrijk voor de groep en heeft zijn plaats waar hij zich nuttig kan maken. Waar dat is, bepalen niet de ouders of de roedelleiders. Het is eerder zo dat de jonge wolven al vroeg leren wat hun sterke punten zijn. Ze springen uit zichzelf bij als de nood aan de wolf komt. Je hebt snelle oprijvers, die bij de jacht onmisbaar zijn; de grootste en sterkste wolven lopen in de hoge sneeuw voorop en maken een spoor voor de kleinere roedelleden, terwijl de geduldigste dieren uitstekende babysitters zijn.

Wij mensen hebben ook individuele vaardigheden, die we kunnen inzetten voor het welzijn van onze familie of in ons beroep. Sommigen van ons zijn geduldig en kunnen goed luisteren, anderen zijn impulsief, introduceren nieuwe ideeën en houden het tempo erin. Weer anderen zijn vreedstichters en bemiddelaars. En precies zo heb je in elke wolvenroedel persoonlijkheden die de vrede kunnen herstellen. Ze gaan midden tussen een clubje kijvende, grommende ruziemakers staan en wachten af... Stoïcijns, beheerst en zich bewust van hun innerlijke kracht. Als de gemoede-

ren tot bedaren zijn gekomen en iedereen gekalmeerd is, pakken de wolven samen de draad weer op van hun dagelijkse bezigheden.

Zoals zo vaak als ik het familieleven van wolven observeer, vraag ik me af waarom bij ons tweevoeters alles zoveel gecompliceerder lijkt te zijn. Komt het doordat de familie bij ons niet zo in het middelpunt staat als bij de wolven?

Nee! Integendeel. De familie is tegenwoordig helemaal in, en de verstandhouding tussen kinderen en ouders is misschien wel beter dan ooit. Dit was in elk geval de uitkomst van het Shell-jongerenonderzoek in 2015. Bijna negentig procent van alle jongeren heeft een goede relatie met zijn of haar ouders, en bijna driekwart wil zijn kinderen op dezelfde manier opvoeden als hij- of zijzelf is opgevoed. Ze zijn van mening dat je een gezin nodig hebt om gelukkig te kunnen zijn. In tijden dat de eisen van school, de beroepsopleiding en de eerste beroepsjaren hoger worden, vindt het merendeel van de jongeren emotionele en praktische steun bij de ouders. Maar zelfs als we de familie een centrale plaats willen geven, gaapt bij ons mensen – anders dan bij wolven – een diepe kloof tussen wensdromen en de alledaagse werkelijkheid.

In een wolvenroedel richten alle leden zich naar de ervaren leiderdieren, de ouders, die hun kinderen door hun doen en laten verantwoordelijkheid tonen en bepalen wat het beste voor de familie is. Natuurlijk heeft elke individuele wolf ook de mogelijkheid zijn eigen weg te gaan of tegen de door de roedelleiders genomen beslissingen in te gaan. Dat staat hem of haar vrij. En toch genieten de ervaren leiderdieren groot respect. Een wolvenfamilie functioneert door de hechte en onvoorwaardelijke onderlinge verbondenheid en door de zorg voor elkaar. Hier en daar kun je nog lezen dat oude of zieke wolven door de roedel gedood zouden worden. Dat mag in een onnatuurlijke leefsituatie van toepassing zijn, maar het strookt niet met de realiteit in de wildernis. Ik heb al vaak meegemaakt dat wolven tijdens de jacht of bij een gevecht met concurrenten gewond raakten. En altijd ontfermde de familie zich

over ze. Als ze op jacht gingen, bleef een van ze achter bij het gewonde dier. Als ze terugkwamen, brachten ze eten mee. Eén keer zag ik zelfs hoe de wolven moeizaam vlees uitbraakten voor een oude wolf, zoals ze dat anders voor hun welpen doen. Zieke en oude dieren worden net zolang verzorgd tot het weer beter met ze gaat.

Juist deze zorgzaamheid is een eigenschap die mensen en wolven gemeen hebben. Zelfs bij mensapen bekommeren de volwassen mannetjesdieren zich alleen om hun jongen zolang die nog heel klein zijn. Het hele jaar door voedsel aanslepen en ook nog andere familieleden verzorgen in geval van ziekte, dat zijn kwaliteiten die je uitsluitend bij mensen en wolven van beide geslachten aantreft.

Chimpansees lijken op het eerste gezicht meer overeenkomsten met mensen te vertonen dan wolven. Maar mannelijke primaten helpen niet de baby's voeden of de ouderen verzorgen. Wolven en mensen liggen elkaar beter. Dat is een van de redenen waarom we al lang geleden geen apen, maar wolven hebben uitgenodigd ons leven te delen. Wolven, honden en wij – geen wonder dat we elkaar hebben gevonden. We zijn voor elkaar geschapen.

Wie bij de wolvenfamilie hoort, wordt zowel door geboorte als door sociale omstandigheden bepaald. Als bijvoorbeeld in een roedel bovengemiddeld veel dieren nauw met elkaar verwant zijn, worden outsiders makkelijker geaccepteerd. Zo vermijden wolven inteelt; de genetische diversiteit blijft behouden.

Hoe een vreemdeling in de familiegroep opgenomen wordt, kon ik op een zonnige winterdag in 2003 in Yellowstone observeren. Het was in de Lamar Valley, die vanwege de biodiversiteit ook wel de 'Serengeti van Noord-Amerika' wordt genoemd. Hier verzamelen zich 's winters de grote herten- en bizonkuddes. Het is een luilekkerland voor roofdieren.

De Druid-wolvenroedel, een groep van zeven dieren, had de leiding over het dal voor zijn rekening genomen. De roedelleider,

nummer 21,³ had veel weg van een filmster. Toen ik hem voor het eerst zag, viel zijn robuuste lichaamsbouw me op. Brede borstkas, stevige poten, donker grijze vacht met een nog donkerder streep van het voorhoofd tot de neus en een ongebruikelijk korte, borstelige staart. Je herkende hem meteen. Als hij verscheen, leek de wolvenwereld de adem in te houden. Hij straalde een natuurlijke autoriteit uit. Zijn vrouwelijke partner leek op hem, zoals oude, getrouwde stellen vaak op elkaar lijken. Ze was alleen sierlijker gebouwd en haar schouders waren iets lichter van kleur, maar haar snuit had dezelfde markering. De Druids waren de onomstreden heersers over hun territorium en patrouilleerden regelmatig langs hun grenzen. Op een dag naderde een vreemde wolf de roedel.

Het was de eerste zondag in februari, de dag waarop de Super Bowl werd gespeeld, een van de grootste sportevenementen van Amerika. De footballfans zaten thuis aan de televisie gekluisterd, vandaar dat het natuurpark voor de verandering één keer bijna uitgestorven was. De paartijd was begonnen, wat voor mij elke keer weer het hoogtepunt van het wolvenjaar betekent. Die nacht was er een halve meter sneeuw gevallen, en ik moest wachten tot de sneeuwpluog de weg van mijn blokhut in Silver Gate naar de ingang van het park had vrijgemaakt. Ik smeerde boterhammen voor mezelf, vulde een thermoskan met hete koffie, stopte alles in mijn rugzak en ging op weg naar de Lamar Valley. Ik reed langzaam over de weg, stopte in elke parkeerinham en speurde het dal door mijn verrekijker af, zoekend naar wolven. Zoals zo vaak hoefde ik niet lang te wachten. Het was -24 graden Celsius en de zon straalde. Dat was het decor voor het optreden van de sterren van de Lamar Valley. Vlak bij de Soda Butte, een niet-actieve geiser, zag ik een aantal donkere, bewegende punten. De Druids waren onderweg. Ze leken verzadigd en uitgeslapen te zijn en sprankelden van levenslust. Nadat ze een tijdje uitgelaten op de hellingen aan de

3 In Yellowstone geven de onderzoekers de wolven geen namen, maar nummers. Het zijn de radio-identificatienummers van hun zenderhalsbanden.

noordkant van het dal hadden rondgedarteld, gingen ze op de bergkam liggen om te rusten.

Plotseling en onverwachts veranderde het tafereel. Eén enkele wolf verscheen in het dal en liep doelbewust in de richting van de wolvenroedel, die met zeven dieren compleet was. De naderende avonturier kon dus alleen een vreemde wolf zijn, die niet bij de zevenkoppige familie hoorde. Ik hoopte dat hij snel rechtsomkeert zou maken, want hij bevond zich op gevaarlijk terrein: het territorium van een andere roedel.

Ondertussen hadden ook de Druids hem ontdekt. Ze lagen dicht naast elkaar, gespannen, met opgeheven kop en gespitste oren, en richtten hun volle aandacht op de drieste nieuwkomer. Het leiderpaar was opgestaan en keek strak op hem neer, ze leken bijna versteend. De vreemde wolf banjerde onbekommerd verder het vijandelijke gebied in. Ik wist niet zeker of hij de Druids nog niet had gezien of dat hij zich opzettelijk zo hondsbrutaal gedroeg.

Opgewonden haalde ik mijn kijkapparatuur uit de auto. Ik zette het statief op, installeerde de grote, monoculaire verrekijker en draaide hem in de juiste positie. De sterke verrekijker is een onmisbaar werkmiddel en helpt me bij het identificeren van de wolven.

Casanova, de Druid-vrouwenversierder

De indringer was een aantrekkelijk dier, forsgebouwd en imposant, met een glanzende pikzwarte vacht en goudkleurige ogen. Zijn aanblik moest elke wolvin wel weke knieën bezorgen.

En inderdaad, ik zag een lichte beweging binnen de Druid-roedel. Eén enkele staartpunt begon te trillen en voorzichtig te kwispelen. Blijkbaar was mij niet als enige opgevallen hoe mooi deze zwarte wolf was.

De onbekende had intussen vaart geminderd, zijn tred was nu behoedzamer. Toch sloop hij verder, en was hij bijna bij de voet van de berg gearriveerd waarop de Druids nu met zijn allen recht-op in het gelid stonden.

Maar de vreemdeling was nog niet bereid om op te geven. Hij waagde zich dichter bij de roedel met zijn blik doelbewust op de wolvin gericht, die nu niet alleen haar staartpunt bewoog, maar vrijmoedig kwispelstaartte. Ik zag de pijltjes van Cupido gewoonweg door de lucht scheren tussen de twee wolven. Het ijs was gebroken en met ingehouden adem volgde ik de oeroude performance van de natuur.

De bruine, kwispelstaartende wolvin werd nog onbevangener. Staande op de bergtop keek ze neer op haar aanbidders, zoals Julia vanaf haar balkon op Romeo. Nu werd het haar vader toch te bont. Hij maakte zichzelf nog groter dan hij al was en stormde op de indringer af. Een korte knokpartij, een ingehouden knauw en de roekeloze zwartjas, die ik Casanova gedoopt had, vluchtte weg... Een paar meter. Toen draaide hij zich om met de staart tussen de poten geklemd, in een poging de roedelbaas gunstig te stemmen. Ten slotte ging hij in de sneeuw liggen terwijl de leiderwolf terugklom naar zijn uitkijkpost.

Intussen was Julia, de bruine wolvin, een eindje op haar buik naar beneden gekropen. Op eigen houtje naderde ze de zwartjas, die meteen opsprong en al zijn charme op haar losliet. Heftig kwispelstaartend en ronddartelend liet hij zien dat hij tuk was op een stoeipartij. Julia hoefde niet lang na te denken en speelde het spel mee. Ze renden naast elkaar weg, maakten af en toe een sprongetje,

stootten elkaar in de lucht opzettelijk aan en leken een ideaal stel, al bijna onafscheidelijk.

Het ouderpaar scheen ook voor de aantrekkingskracht van de nieuwkomer te vallen. Na een paar halfslachtige pogingen om hem weg te jagen, lieten ze hun verzet varen.

Voorzichtig probeerde Casanova de Druid-dochter van de roedel weg te lokken. Dat lukte hem tot een bepaald punt. Maar toen bleken de familiebanden sterker dan de wens om een mooie vent aan de haak te slaan. De jonge wolvin voelde zich zichtbaar heen en weer geslingerd tussen haar potentiële nieuwe partner en haar familie. Toen de roedel opstond en verder trok, wist ze zich duidelijk geen raad. Ze rende continu heen en weer tussen de ladykiller en haar familie. Uiteindelijk koos ze voor de veiligheid van de roedel, en bleef ze bij haar ouders.

De falende vrouwendief veranderde van tactiek. Door schuchtere toenaderingspogingen en groot vertoon van onderwerpingsgedrag bedelde hij bij de vader van zijn liefde om opgenomen te worden in de wolvenfamilie. Hij sloop voorzichtig achter de roedel aan, maar als pa even niet keek, nam hij een fiere houding aan en flirtte hij met Julia. Zodra de roedelbaas weer op hem afstoot, rolde hij op zijn rug met zijn staart tussen zijn poten, en wachtte hij af tot de leiderwolf zijn standpunt duidelijk had gemaakt. De leidwolvin hield zich compleet afzijdig. Ze sloeg het tafereel gade, terwijl haar liefvallige dochter tussen haar escapades door steeds opnieuw naar haar moeder terugging in een poging haar te paaien door haar mondhoeken te likken.

Casanova's tactiek had duidelijk succes, want toen de Druids aan het einde van de dag achter de berg verdwenen, liep hij tussen ze in.

Tot zover mijn observaties van hoe een vreemde wolf in een andere familie werd opgenomen. Er was niet serieus strijd geleverd om de rivaal te verjagen. De leiderwolf had zijn gezag laten gelden door de indringer een paar keer kort op zijn falie te geven en een eindje weg te jagen. Dat was genoeg om zijn standpunt duidelijk

te maken. Wolven weten heel goed dat het meer inspanning en energie kost om te vechten tot het bittere einde – wat ze alleen doen als het de veronderstelde winst waard is.

De leiderwolf kon het zichzelf veroorloven een vreemde in zijn familie op te nemen. Een vriendelijke, harmonieuze stemming draagt meer bij aan het wij-gevoel dan geruzie.

Casanova had een grote sociale intelligentie laten zien door zijn gewiekste gedrag. Hij was op zijn zoektocht naar een vrouwelijke partner in een vreemd territorium binnengedrongen. Zodoende had hij geriskeerd dat de roedel zich tegen hem zou keren en dat hij als rivaal gedood zou worden. Al voelde hij zichzelf – in mentaal – verdeeld tussen aantrekkingskracht en angst, hij had adequaat gereageerd toen de leiderwolf op hem afrende. Met zijn staart tussen zijn poten was hij precies zo ver weggevlucht als nodig was om de roedelchef duidelijk te maken dat hij geen bedreiging vormde. Later rolde hij onmiddellijk op zijn rug toen de grote baas dicht bij hem kwam, en likte hij diens lippen. Als hij zich anders had gedragen, had dat zijn einde kunnen betekenen.

Hoe wordt een wolvenfamilie eigenlijk gevormd? In eerste instantie heel conventioneel, net als bij ons mensen. Jongen ontmoet meisje, ze krijgen kinderen en worden een familie. Maar zoals we al gezien hebben, is bij wolven alles mogelijk. Of de roofdieren een sociale groep vormen, hangt af van zowel de individuele karakters als toevallige ontmoetingen. Af en toe scheiden twee of drie broers zich af van hun familie, trekken weg en stichten samen met eenzelfde aantal zussen uit een andere groep wolven een nieuwe roedel. Net als dat soms bij mensen gaat. En net als bij ons heb je ook onder wolven types die de regels naleven, ze breken of binnen een heel eigen variant van een familiegroep leven.

Het succesverhaal van veel beroemde wolvenroedels in Yellowstone bestrijkt meerdere generaties. Wat is hun geheim?

Om te zorgen dat een familiegroep functioneert, moeten alle leden samenwerken en aangevoerd worden door zelfverzekerde

persoonlijkheden. Dat geldt zowel voor wolvenroedels als voor de wat grotere mensenfamilies en -generaties. De succesvolle types laten altijd de belangen van de gemeenschap voor die van het individu gaan. Op de lange termijn levert dat betere overlevingskansen op.

Het recept voor succes van elke wolvenfamilie bevat drie hoofd-ingrediënten. Ten eerste: concentratie op de wezenlijke dingen, wat betekent dat iedereen samenwerkt om het welzijn van de familie te bevorderen. Ten tweede: zowel constante communicatie als gemeenschappelijke rituelen, en ten derde: standvastige, sterke aanvoeders.